

PREDGOVOR

...Govoriti o ratu u modernim clausewitzevskim terminima, kao o aktivnosti koju pokreću države da bi postigle političke ciljeve, pogrešna je interpretacija stvarnosti. Tijekom tisuću godina, od pada Rima, oružane su sukobe vodili najrazličitiji društveni entiteti. Među njima su bila barbarska plemena, crkva, feudalno plemstvo svih razina, slobodni gradovi, pa čak i privatne osobe. Čak ni 'vojske' tog vremena nisu bile slične današnjim armijama; štoviše, teško je naći riječ koja bi ih dobro opisala. U rat su kretale naplavine slugu koji su obukli vojne odore i slijedili svoje gospodare...

Promatrajući sadašnjost i pokušavajući gledati u budućnost, smatram da Clausewitzev svijet brzo zastarijeva i da nam više ne može služiti kao valjan okvir za razumijevanje rata.

(van Creveld, 1991.: 52, 58)

Nedavna iskustva s prostora bivše Jugoslavije, na kojima je društveni sukob poprimio najrazličitije oblike – od političkih nesuglasica do rata; od podjela u obiteljima, među stanarima istih zgrada i susjedima u selima do međudržavne agresije i okupacije teritorija; od poteza motiviranih pohlepom i željom za vlašću do reakcija čije korijene možemo tražiti u osjećajima pripadnosti, lojalnosti i odgovornosti bilo za “svoje”, bilo za sve ljude kojima je potrebna pomoć; od krajnje neljudskih postupaka do krajnje požrtvornosti; od racionalnih kalkulacija do psihotičnih zvjerstava; od razrješavanja sukoba pregovorima i sporazumima do “rješenja” u obliku etničkog čišćenja i genocida; od međunarodne nezainteresiranosti i sukoba međunarodnih interesa do koordiniranog međunarodnog angažmana; od vojnih operacija na čiji je ishod prvenstveno utjecala tehnička kvaliteta i uvježbanost snaga do operacija u kojima je presudan bio ljudski duh i moral – navode na pitanje: koji procesi dovode ili pridonose eskalaciji društvenih sukoba i organiziranog nasilja, te kako djelovati na te procese kako bi se izbjegnula nestabilnost nekog društva, regije ili svijeta?

Knjiga je nastala suradnjom Odsjeka za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Instituta za istraživanje i razvoj obrambenih sustava Ministarstva obrane Republike Hrvatske na znanstvenoistraživačkom projektu *Socijalni korelati Domovinskog rata*. Knjiga daje pregled najrazličitijih formalnih modela vezanih uz problem društvenih sukoba (a posebno nasilnih sukoba) objavljenih u literaturi, no bez pretenzija da bude potpuna ili da prikaže sve najznačajnije radove iz ovog područja. Kriterij selekcije bio je prvenstveno “dostupnost modela” u trenutku provedbe istraživanja, tako da s te strane ovaj rad treba

smatrati više kao prethodnu informaciju, sirovi materijal, a manje kao završen istraživački rezultat. Knjiga sadrži i prikaz dvaju izvornih modela etničke mobilizacije i etničkog sukoba izrađenih u sklopu već spomenutog znanstvenoistraživačkog projekta, a šire prikazanih na nekoliko međunarodnih znanstvenih skupova, kao i u odgovarajućim znanstvenim časopisima (Srblić et al., 2003.; Penzar i Srblić, 2004.). Prikaz baza podataka o društvenim sukobima, u drugom poglavlju, rezultat je nastavka aktivnosti započetih člankom *An Overview of Databases on Conflicts and Political Crises* (Rodik et al., 2003.).

Zahvaljujemo našim suradnicima Kruni Kardovu, Tariku Kulenoviću i Ozrenu Žunecu, kao i svima koji su na različite načine bili uključeni u proces nastanka knjige, a posebno Ognjenu Škunci, Krešimiru Čosiću, Vjekoslavu Stojkoviću, Mirku Drenovcu i Arturu Goričanu.